

09.12.2022

Група №33

Урок №38

Тема уроку: Микола Вінграновський. Коротко про поета, прозаїка, кіномитця. Учень О. Довженка. Вселюдські, національні мотиви крізь призму «інтимного самозосередження». Вируюча пристрасть, несподівана асоціативність, буйна фантазія, образна деталь його поезії. Інтимна лірика збірки «Цю жінку я люблю». «У синьому небі я висіяв ліс». Поезія про «вічну», одну-єдину любов, яка перемагає труднощі, долає час і простір. Глибокі любовні переживання ліричного героя, передані образною символікою, символічною кольористикою (синім кольором). Думки й відчуття, навіяні цим віршем
Літературне шістдесятництво

Мета уроку: (формувані компетентності): предметні: поглиблення знань про творчість поета, прозаїка, кіномитця, учня О. Довженка, ідейно-стильові особливості його віршів, зокрема збірки інтимної лірики «Цю жінку я люблю»; ключові: уміння вчитися: самоорганізовуватися до навчальної діяльності, самостійно відшукувати потрібну інформацію, висловлювати думки і відчуття, навіяні поезією; загальнокультурну: зв'язно висловлювати судження про вселюдські, національні мотиви лірики поета крізь призму особистого самозосередження; емоційну: усвідомлювати і відчувати вируючу пристрасть почуттів ліричного героя поета, його фантазію, асоціативність, образність; загальнолюдську: виховання кращих людських якостей, як-от: любов до ближнього, до коханої людини, до життя, співпереживання.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання: портрет М. Вінграновського, збірки поезій, мультимедійний комплекс.

За всі ті часи змінилася лише зброя, одежа, харчі і людські нерви.

А людська душа, пристрасті, віра й любов не змінилися.

Як не змінилася на жаль, і наша доля.

М. Вінграновський

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ПЕРЕВРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

* 1. Аналіз «Балади про соняшник»

* 2. Літературний диктант

1. Іван Драч — представник літературної течії — ...
2. Течія модернізму, для якої характерні розрив логічних зв'язків під час зображення, суб'єктивна асоціативність, — ...
3. Поема-фесрія — ...
4. Творчий дебют поета — ...
5. Державна премія України імені Тараса Шевченка присуджена за...
6. Жанр твору «Лист калини, залишеної на рідному лузі в Теліжинцях» — ...
7. Він бігав наввипередки з вітром, Він вилазив на грушу, і рвав у пазуху гнилиці... — рядки з твору...
8. В образі соняшника змальовано ... ..
9. Іван Драч в українській поезії є продовжувачем традицій.
10. Поет називає «сонце моє оранжеве» ...
11. Кіноповість про Лесю Українку має назву...
12. Колір сонця у «Баладі про соняшник» — ...

III. ОГолошення теми й мети уроку

IV. СПрийняття і засвоєння нового матеріалу

* 1. Вступне слово вчителя

Сучасна журналістка Н. Степула так сказала про Миколу Вінграновського: «Микола Вінграновський писав слово «Час» часто з великої літери. Час подарував йому рідкісний шанс лишитися в літературі мольфаром, чаклуном слова. Його поезію і прозу любили і люблять не тільки ровесники, а й молоді. Це ознака справжності».

Ім'я Вінграновського називають у контексті шістдесятників. Василь Симоненко, Іван Драч, Євген Гуцало — ровесники або майже його ровесники. Але жодна хвиля все ж не прибила Вінграновського до котрогось

однозначного літературного берега. В українській літературі ХХ-ХХІ століть поет і прозаїк Микола Вінграновський стоїть якимось особно. Не осторонь, а саме особно. Хоч і належить до покоління, яке підносило літературу на новітні висоти Духу.

✳ 2. Випереджаючі індивідуальні завдання

Самостійне опрацювання життєвого шляху і творчості М. С. Вінграновського.

Виступ групи «Літературознавці»

1-й учасник. Народився Микола Вінграновський 7 листопада 1936 року у селі Богополі на Миколаївщині. У 1943 р. Вінграновський пішов у нульовий клас початкової школи в Кумарах, а продовжував навчання в богопільській десятирічці, яку закінчив 1955 р. Тоді ж він вступив до Київського інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого на акторський відділ, де вже через два тижні обдарованого юнака вирізнив О. Довженко і благословив на долю артиста, кінорежисера й поета.

Ще студентом Вінграновський зіграв головну роль у «Повісті полум'яних літ», а фахом своїм обрав кінорежисуру (він створив 10 художніх фільмів, серед яких — «Берег надії», «Климко» та ін.). З 1960 р., після закінчення ВДІКу, Вінграновський був режисером Київської кіностудії художніх фільмів ім. О. Довженка. У 1989-1993 рр. він був головою Українського відділення ПЕН-клубу, і ця почесна неоплачувана посада — єдина з тих, що обіймав поет.

2-й учасник. Перші вірші Вінграновського побачили світ у 1957 р. в журналі «Дніпро», чотири поезії було опубліковано в 1958 р. в «Жовтні», але справжній розголос принесла добірка «З книги першої, ще не виданої», яка з'явилася у «Літературній газеті» 7 квітня 1961 р. Наступного року ця книжка побачила світ під назвою «Атомні прелюди» й стала однією з найголовніших причин полеміки навколо нової поетичної генерації. Не часто трапляється, щоб перші газетні публікації віршів викликали такі активні відгуки та полеміку, як це сталося з Миколою Вінграновським. Багато читачів гаряче вітали їхню появу, система ж зустріла новаторство негативно, звинувачуючи молодого поета в абстракціонізмі та сюрреалізмі. Наступна поетична збірка, «Сто поезій», вийшла через п'ять років. Твори двох зазначених збірок, а також кілька нових віршів склали збірку «Поезії» (1971). Серед нових привертають увагу дві невеличкі поеми — «На Псло, на Ворсклу, на Сулу...», яка у пізніших виданнях названа «Голубі сестри людей», і «Гайавата».

Виразним свідченням дальшого творчого розвитку Вінграновського стала збірка «На срібнім березі» (1978). Поетів голос став начебто тихішим, але відбулося внутрішнє ускладнення й збагачення його лірики, підвищилася прихована інтенсивність душевного життя.

1984 р. вийшла невеличка збірка «Губами теплими і оком золотим», у якій звичайні будні людини і природи постають як світова містерія. В ній органічно переплелися картини природи і спогади дитинства, інтимна лірика і реальність світу.

3-й учасник. Майже одночасно з поезією Микола Вінграновський писав і прозу. Він створив кілька повістей та багато оповідань, і вони також стали важливою сторінкою його творчості (особливо повісті та оповідання 1980-х років). Письменник виробив оригінальний стиль, який, по суті, відповідає його поетичному письму. Сюжети прозових творів мають дуже умовну подієву основу і сповнені описом почуттів, якими автор щедро наділяє звірів, птахів, рослини й воду, сполучені в єдиний, самодостатній світ. Химерний, дивацький, перейнятий гумором, він випромінює світло духовної свободи. У повісті «Кінь на вечірній зорі» (1986) показана героїчна витривалість українського народу, його життєлюбний дух; повість «Первінка» (1971) відображає моральне становлення особистості дитини. «Сіроманець» (1977) — конфлікт цивілізації та природи, а «Літо на Десні» (1983) — безпричинність справжньої доброти.

У невідому досі художню сполуку поєдналися в його творчості героїчна етика рідного народу і рідкісне відчуття прекрасного, енергія безсмертних образних значень, якими повниться світ навколо нас. Виходить, саме любов до рідної природи дає натхнення поетам зображувати її так яскраво, по-своєму оригінально. Саме в особливому ставленні до навколишнього світу і полягає неповторність поетичного світу М. Вінграновського.

Постійне переливання настроїв, станів, натхненна гра уяви. Ніколи не вгадати, про що він говоритиме за мить, що зрине з глибини його душі і який настрій його огорне.

На відміну від багатьох шістдесятників, які з кінця 80-х років минулого століття захопилися політикою та пошуком керівних посад, Вінграновський зберіг вірність творчому покликанню.

Виступ групи «Кінорежисери»

1-й учасник. М. Вінграновському йшов 19-й. Дуже хотілося стати артистом. Хлопець твердо вирішив вступити до театрального інституту. А був той інститут у Києві. Згодом письменник згадуватиме: «Дорога від нашої хати до Київського театрального інституту пролягає між скіфськими могилами по старому Чумацькому шляху з Криму на Чернігів. З новим коричневим магазинним чемоданом я вийшов на ту дорогу, на її сухий світанковий асфальт.

У Києві стало страшнувати: на вулицях людей було більше, ніж недільними днями на базарі в Умані і навіть у Саврані...

Під кінець складання екзаменів моє економічне становище впало нижче рівня слаборозвинутих країн. Гроші на дорогу додому недоторкано лежали в кишені й обпалювали мою душу. У дворі чорніла колонка з водою. Вранці я напивався води на цілий день — і бігом до інституту. Від щоденного пиття з колонки хлорованої води мої кістки і тіло пропахли хлоркою так, що на мене боялися сідати мухи. Та перед останнім екзаменом я був порятований: у прибиральниці нарвав на руці палець, і мити підлогу в гуртожитку взявся я. За це одержав «гонорар»: кавун, оселедець, а хліба — скільки з'їси. Одне слово, на останній екзамен я прийшов у бойовій готовності.

Складали ми етюди. Мені треба було зіграти глядача, який дивиться в кінотеатрі фільм Чарлі Чапліна. Чаплін смішний, то мені, глядачеві, належало сміятися. Та по очах членів приймальної комісії я побачив, що цей етюд давали вже не одному абітурієнтові. Роздумувати було ніколи, я сів на стілець, покліпав очима перед уявним кіноекраном і заснув. З кожною хвилиною сон мого персонажа міцнів, в уявному залі знімалась буря, на неї я, не розплющуючи очей, намагався відповідно реагувати і разом з тим дивився і далі свій сон натомленої людини. Отже, поставили мені п'ятірку...»

2-й учасник. Так у 1955 році М. Вінграновський став студентом акторського факультету Київського театрального інституту. Десь із середини вересня йому запропонували, крім занять з акторської майстерності, відвідувати заняття ще й з режисури. Надалі він став навчатися і там, і там. Почалися усілякі режисерські розробки, аналізи п'єс, креслення мізансцен — хлопець накинувся на цю роботу, як вогонь на суху соломку.

А невдовзі в кабінеті ректора відбулася перша зустріч молодого Вінграновського з великим Довженком. Олександр Петрович м'яким, уважним поглядом розглядав юного студента. Щоб зняти напруження у зніяковілого хлопця, Довженко розпитував, звідки він, хто його батьки, скільки в сім'ї дітей, як називається їхня річка. Вінграновський згадує:

«Довженко запитав, що я читав на екзаменах. Я читав «Гонта в Умані» — трагічний розділ з поеми Шевченка «Гайдамаки». Він попросив прочитати. Я прочитав. І коли закінчив читати, Довженко раптом рвучко встав ... беззаперечним, владним голосом сказав, що забирає мене з собою в Москву, в кіноінститут». Спостережливий митець одразу ж помітив, що бідний студент відклеєні підметки своїх черевиків пришив мідною дротиною. Наступного дня, під час другої зустрічі з Миколою, він дав юнакові гроші на нове взуття. Згодом, уже в Москві, Довженко не випускав з поля зору свого студента-любленця. Передусім примушував наполегливо працювати над собою, багато й системно читати, цікавився його першими поетичними спробами, підтримував матеріально. Не випадково ж геніальний митець обрав Миколу на роль Івана Орлюка в «Повісті полум'яних літ», а про Орлюка Олександр Петрович говорив, що це він сам, Довженко.

М. Вінграновський поставив фільм «Дочка Стратіона», «Ескадра повертає на захід», «Берег надії», «Дума про Британку», «Тихі береги», «Климко», документальні фільми за власними сценаріями — «Слово про А. Малишка», «Щоденник О. Довженка», «Гетьман Сагайдачний», «Первінка»...

Постановник десяти художніх та документальних фільмів. Лауреат Державної премії України імені Т. Г. Шевченка, літературної премії «Благовіст», Міжнародної премії Фундації Антоновичів.

Перегляд фрагмента фільму «Повість полум'яних літ»

(<https://www.youtube.com/watch?v=2WuV8vWdySw>)

Виступ групи «Творчість»

1-й учасник. Остання збірка поета — «Цю жінку я люблю» (1990) — містить, крім інтимної лірики, ще й раніше не публіковані вірші 1960-1970-х років та нові поезії, у яких Вінграновський немовби вертається до свого громадянського пафосу періоду «шістдесятництва», але вже в іншій якості — із складнішим, драматичнішим розгортанням думки й переживання...

Відкривається збірка віршем «Синьйорито акаціє, добрий вечір...» Ліричний герой веде розмову із акацією, коли «осінь зійшла по плечі», — він уже не юнак, а досвідчений чоловік, котрий багато чого бачив у житті. Новаторство стилю митця ніколи не було самим лише протиставленням поезії попередників і сучасників поета, не було простим змаганням у слові. Потреба художньої доцільності, довершеності завжди впливала в поета з проблеми спілкування з реальною дійсністю, зі своєрідного світу любові до життя, до людей, зрозуміння свого творчого обов'язку.

Ліричний герой Миколи Вінграновського живе в гармонії з природою, поважає її, захоплюється її чарами, красою, її таємничістю, він увесь у настрої споглядання. І це глибинне відчуття ріднить його з народною творчістю, герої якої завжди живуть у поєднанні з природою, завжди відчувають себе її часткою. Вірші Миколи Вінграновського насичені усіма кольорами та відтінками. Поет не вдається до кольору тільки для означення певних властивостей предметів. Він прагне за допомогою «фарб» намалювати виразні образи у сприйнятті читача, висловити складні переливи почуттів свого ліричного героя.

2-й учасник. Колір потрібен митцю не лише в описі пейзажних мотивів. За допомогою багатопалітри він фіксує протилежність та взаємопроникнення, протиставлення та єднання глибинної сутності. Ціла райдуга потрібна йому, щоб закарбувати настрій, почуття, емоції — це і чорний, і білий, і голубий, і навіть кровавий: «У чорної райдуги біле тіло І чорні очі, як сто криниць... І кров голуба — в крові небо сія». І в цій, породженій бурхливою фантазією

боротьбі та гармонії кольорів, у вихорі вируючих пристрастей, постає щира душа. Свідченням цього є ще один яскравий вірш митця — «У синьому небі я висіяв ліс» (1965 р.).

Цей вірш відкриває збірку «Сто поезій» (1967). Поет уявно висіває на небі ліс «із дубів та беріз» і весняні сни коханої дівчини. Небо, хмари, їх мінливість — це благодатний матеріал для поета. Той хмарний ліс, ті сни, зливаючись, творять образ самої дівчини: «Тебе вони являть і так і замруть». Увесь світ для ліричного героя зігрітий теплом і рисами коханої. Це для нього стає опорою, що полегшує ходу, додає впевненості.

Ця поезія є яскравим зразком інтимної і пейзажної лірики. У ній поет відтворює гармонію і музику душі закоханого героя, а пісенні ритми, повтори дещо змінених рядків налаштовують на піднесений, пісенний лад. У цьому вірші Вінграновський вдається до словесного мінімалізму (наприклад, у творі присутній лише один колір — синій). Синім у поета є і море, що зливається з небом, і безмежне почуття ліричного героя, що не поступається величі неба й моря.

✳ 3. Метод «Прес». Визначити жанр, тему, ідею, художні засоби вірша «У синьому небі я висіяв ліс»

Жанр — ліричний вірш.

Тема: «У синьому небі я висіяв ліс» — вірш-посвята любові ліричного героя.

Ідея: Відтворити щирі почуття закоханості, які роблять такі речі, що важко навіть уявити. Уособлює, в деякому сенсі, так звані «жертви», «вчинки», які можна зробити через кохання. Образ ліричного героя уособлює закохану людину і її почуття, які змінюються з плином часу.

Художні засоби:

✳ *епітети*: «синє небо», «любов люба», «дубовий костур», «вечірня хода», «дорога тверда»;

✳ *метафори*: «У синьому небі я висіяв ліс», «У синьому небі я висіяв сни»;

✳ *анафора*: «у синьому».

✳ 4. Слово вчителя

Ця поезія пронизана відчуттям єднання природи, душі ліричного героя і його коханої. У кольоровій гамі вірша домінує синя барва спокою та надії.

Для поетичної системи М. Вінграновського характерне розмаїття тем, мотивів, образів, але всі твори об'єднує надзвичайна щирість, емоційність, задушевність, кожному з віршів притаманне особливе поєднання гармонії і краси. Його ліричний герой промовляє відверто і широко, від власного імені, беззастережно віддаючи себе і свої почуття на суд читача.

Інтимна лірика Миколи Вінграновського возвеличує, підносить людину, а не лише фіксує її настрої. Інтимні струни підносять з глибини людської душі найсвітліші, найчистіші порухи. Всі вірші збірки «Цю жінку я люблю» так чи інакше виходять за рамки особистого світу. Душевна драма почуттів ліричного героя не абстрагована від реалій часу. Вона протікає крізь нього і відбивається у нашому часі. І тому молоді пристрасті душі ліричного героя в поезіях Миколи Вінграновського мають особливий драматичний сенс, свою філософію.

У його душі, як і в кожного з нас, постійно проходить боротьба, і це одвічний вселюдський мотив. Любов перемагає, і щоб зрозуміти це, треба серцем доторкнутися до цих поезій.

V. ПІДСУМКИ УРОКУ

Продовжте речення

- * «У біографії М. Вінграновського мене вразило...»
- * «Читаючи вірші М. Вінграновського, я відчуваю...»
- * «Інтимна лірика поета пробуджує у мене...»

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- * Підготувати презентацію «Поети-шістдесятники».
- * Опрацювати статтю підручника.
- * Вивчити одну з поезій поетів-шістдесятників напам'ять.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.